

Innehåll

	Förord	9
Del I	SCHACK OCH POLITIK	11
1988	Prolog: Blixt-SM i Norrköping	13
1942–56	Uppväxten: Rødberg och Malmö	17
1956–60	Juniortiden	25
1960–67	Lund	35
1967	Svensk mästare	51
1967	Student-VM	65
1967–68	IM-norm	75
1968–69	Mellanår	81
1969	Ett sista försök	91
1969–74	Blixthaj	95
1975–79	Kockums	107
1968–	Maoisten	111
1974–	Enmanspartiet	119
1975–86	Privatmannen	127
1984–2008	Spelöppningsteoretikern	133
2005–08	Den sista tiden	147
Del II	UHCA-SKOLAN	149
	Förord	151
	Tillblivelsen	153
	Kamtjatka	175
	Bondeindiskt & Kréti	217
	Snake Benoni	231
	Skorpionen	259
	Science Straight Benoni	279
	Shirazi/Brohinka-Sicilianskt	289
	GåPå	295
	Kobran	303
	Rymdfranskt	317
	Norska råttförsvaret	329
	Turning Torso	347
	Slutord	353
Del III	APPENDIX	355
	Rolf Martens partier	356
	Rolf Martens minnesturning	370
	Martensfonden	371
	Källförteckning	372
	Partiregister	378
	Namnregister	380

---

22 februari 2022

Förord

CALLE ERLANDSSON, hedersordförande LASK:

Jag lärde känna Rolf Martens på Athen i Lund 1963. Som ung student hade jag just börjat mina trevande steg i schackets underbara värld och jag fascinerades av att beskåda schackvirtuoserna på norra Europas största café. Det fanns två schackbord med schackur, alltid upptagna. Kring borden fylkades oftast 10-20 "bakblåsare" och en och annan spelare som väntade att ta över en av de uppvärmda stolarna. "Vinnaren sitter" gällde oftast och alltför många schackintresserade tillbringade hälften av dygnets timmar vid Athens schackbord.

En spelare som alltid bar vit skjorta med uppkavlade armar förlorade ytterst sällan – Rolf Martens. Trots vibrerande fötter visade han prov på enorm koncentration och excellent motorik – man såg honom aldrig välta en pjäs, trots att hans betänketid för hela partiet ofta var en enda minut. Han rökte under partierna och vid behov placerades cigaretten över ena örat. Ibland tände han trots detta en ny cigarett och någon gång hade han två igång på båda öronen! Vid ett tillfälle tände han en tredje ...

Jag blev snart klubbkamrat med Rolf och andra "athenare". Liksom andra föreningar hade LASK en informationspärm på en hylla nära "Stora ölbordet" på Athen och jag blev medlem i den anrika klubben som bildats 1906, men som bitvis legat i dvala och återuppväckts 1955. LASK-pärmen var den tidens internet – en oumbärlig kontaktlänk eftersom inte så många studenter hade tillgång till telefon på den tiden. Ett annat kommunikationsmedel var att alltid dyka upp exakt kl 12.00 på Athen.

1965 vann LASK sitt första Lag-SM-guld med de tre musketörerna Kjell Krantz, Göran Broström och Rolf Martens på toppborden. Rolf var den fenomenale blyxtkungen och blindspelaren. De flesta var överens om att han hade en utstakad väg till stormästartiteln, frågan var bara när den skulle erövras.

LASK vann även Lag-SM 1966 och 1967. Rolf vann Blyxt-SM 1966 och individuella SM 1967. Han reste direkt från SM till Student-VM, där han besegrade en av världens starkaste spelare, Vlastimil Hort. Ett halvår senare blev han tvåa efter Jefim Geller i Erik Olsons minnesturnering, och blev därmed den förste svensk som tog en IM-norm. 1968 blev Rolf åtta bland 200 spelare vid inofficiella blyxt-VM i München. Ingen i Sverige kunde uppvisa något liknande.

Vid denna tid jobbade jag i LASK-styrelsen och försökte ordna internationella inbjudningar så att Rolf skulle kunna ta IM-normer. Inga spelare bjöds in privat, utan allt måste gå via arrangörens nationella förbund och spelarnas nationella förbund. Dessvärre fick jag i stort sett ingen respons eller stöd från Sveriges Schackförbund. Kanske var detta en

”bidragande” faktor till att Rolf inte heller i slutet på 1960-talet blev särskilt entusiastisk för att satsa på en schackkarriär.

Rolfs intresse för sina ultrahypermoderna spelöppningar (UHCA) svalnade dock aldrig. Hans aldrig sinande entusiasm förstärktes av ett fantastiskt bollplank bestående av uppemot hundratalet analytiskt intresserade schackvänner – för att nämna några: Klas Hellborg, Anders Nilsson, Gunnar Hjorth, Harry Schüssler och Gerard Welling. Rolf producerade och uppdaterade genom åren tusentals A4-sidor om UHCA. De stora höjdpunkterna var hans föredrag på LASK, som oftast kunde vara i 5-6 timmar och i stort sett utan manus.

Detta skulle dessvärre upphöra i och med Rolfs bortgång 2008. Jag föreslog då att LASK skulle upprätta en stipendiefond och en minnesturnering i Rolfs namn. Fonden har till dags dato samlat in över 300 000 kr och drygt 200 000 kr har utdelats i stipendier. Minnesturneringen arrangeras årligen sedan 2009.

En biografi om Rolf har länge legat i LASK:s idébank. Därför är det glädjande att Fredrik Danelius gav oss en puff 2021 och att boken nu kan ges ut. Framför allt har Axel Smith lagt ner ett betydande arbete för att förverkliga projektet.

AXEL SMITH, hedersledamot LASK:

Rolf Martens betydde mycket för mitt schack under de år då jag gick från junior till senior. Dels diskussionen om hans öppningar, dels som inspirationskälla till att tänka själv. Jag skriver mer om det i inledningen till del II.

Här vill jag tacka det 30-tal personer som hjälpt till att teckna bilden av Rolf. Av dessa berättade systemen Berit om uppväxten, barndomskamraten Lennart Strandberg om de första åren med schack, Kjell Krantz om tiden i Lund och kärestan Yvonne om de sista decennierna.

Många har skickat kopior på sin brevväxling med Rolf, och ställt fotografier till förfogande. Det råder ingen tvekan om att Rolf betydde mycket för många.

Detta är emellertid ingen minnesbok, och inte heller en svartvit hyllningsbok där vi endast berättar om hans framgångar på de svartvita fälten. Vår ambition har varit att skriva en mer heltäckande berättelse. När det varit möjligt har vi använt oss av partikommentarer från Rolfs aktiva tid, eller av hans egna texter. Tack till hans syskon som medgivit återpublicering av dessa.

2005 frågade jag Rolf om hur det gick med hans bok om UHCA-öppningarna. ”Bokprojektet ligger rejält på is sedan ett tag tillbaka”, svarade han. ”Kanske blir det aldrig av. För min del är det mycket annat som tar upp min tid.”

Jag hoppas att Rolf skulle ha uppskattat den bok du håller i din hand. Trevlig läsning!

FREDRIK DANELIUS:

Till skillnad från mina medförfattare träffade jag aldrig Rolf Martens, så jag har närmast mig honom på ett annat sätt. Jag har fascinerats av hans dubbla relation till fadern: Rolf går sin egen väg men också i dennes fotspår. I bakhuvudet har jag haft filmen *The Heroes of Telemark* (1965), där motståndsmän ledda av Rolf Pedersen planerar att spränga en fabrik som är viktig för Nazitysklands kärnvapenprogram. Året är 1942, Martens födelseår. Liksom sin namne var Rolf Martens en sann motståndsmän, både vid brädet och i sin politiska gärning.

Lund den 22 februari 2022

Axel Smith, Fredrik Danelius och Calle Erlandsson

1960–67

Lund

Rolf Martens sitter bredvid Magnus Wahlbom. Ärmarna på hans vita skjorta är oklanderligt uppkavlade, av cigaretten i vänster hand återstår endast en fimp. Pjäserna står på utgångsfälten, schackuret är inställt på tio minuter.

På andra sidan brädet gör sig Göran ”Pyton” Broström redo. Hans spelstil är raka motsatsen till Martens: omsorgsfullt positionsspel utan taktiska komplikationer. Nu ser han inträngd ut mitt bland alla schackspelare som samlats vid och runt de två schackborden vid pelarna i borte ändan av lokalen. Några spelar själva, de flesta tittar på. Det är, som alltid, tjockt med folk. Språken, skratten, kaffekopparna och ölsejdlarna samsas med varandra. Timmar av tappert drickande har satt sina spår – det är eftermiddagsstämning på Café Athen och kan inte bli mer tidstypiskt för 60-talets Lundastudenter än vad det är på AF-borgens bottenvåning.

Vart och ett av de otaliga partier som spelas är ett eget och nytt äventyr, samtidigt är varje dag den andra lik. Den som besöker Athen 1964 får samma upplevelse som den som tittar in två eller tre år senare. De två schackborden vid pelarna, samma spelare, nya moln av cigarettrök.

När schackuret startas placerar Martens cigaretten bakom vänster öra. Han och Wahlbom turas om att utföra dragen. De spelar 7 på 10, vilket innebär bäst av sju partier på totalt tio minuters betänketid. Fallor kläppen förlorar man resten av partierna. Går matchen hela vägen innebär det ett drag ungefär varannan sekund, men avgörs partiet tidigare kan de tänka lite längre. Det är för intensivt för de flesta, men inte för radarparet Martens & Wahlbom.

Wahlbom har nyligen kommit till Lund för att studera, Martens har redan varit där ett par år och blivit den okronade konungen på Athen, där schacket spelar en central roll. De umgås inte privat, men vid brädet är de ett väloljat tandempar.

Från ingången på andra sidan lokalen kommer en spelare gående, en välkänd guldfisk.
– Han är miin, ropar en av blixthajarna.

Guldfisken är paxad, hajen får förtur till att spela av honom innehållet i hans plånbok. Ofta handlar det om cigaretter eller småpengar, men för de som sitter på Athen från öppning till stängning flera dagar i veckan blir det ändå betydande summor. Några få av spelarna tjänar ihop till hyran vid schackborden.

Partierna startar alltid med små summor, men det har också utvecklats ett system för att dubbla insatserna. När som helst under partier kan en av spelarna ”kontra”. Då väljer motståndaren mellan att acceptera förslaget och dubbla insatsen, eller att ge upp. Därefter kan bara den andre spelaren ”rekontra”. Helst ska blixthajarna försöka få partierna att se ut som tursegrar. Annars skrämmer de bort motståndarna eller behöver höja sitt handikapp.

Insatserna är betydligt högre bakom den stängda dörren längst ner i lokalen – Luck-rummet¹. Där spelas emellertid inget schack utan endast bridge och gin rummy.

Denna gång spelar inte Wahlbom och Martens om några pengar. Att möta Pyton är ett rent nöje.

Rolf Martens året innan han kom till Lund.

---

¹ Lunds Universitets Culbertson Klubb

Schackord. På Athen fanns en jargong som mer eller mindre lever kvar. Glas-ögonprydda Göran Broström kallades för *Pyton*, och ordet användes även när något var dåligt eller obehagligt. Flera år senare, 1968, tog det plats i Svenska Akademiens nyordlista.

Det ord som fick störst genomslag var *pest*, ett vanligt uttryck vid pjäsbortsättningar eller då motståndaren fått in en billig fälla. Motståndaren kunde också benämnas med invektivet ”Din mumifierade pesträtta”. I *Nyord* dateras *pest* till 1958 och förklaras som följer: ”om person el. företeelse som anses olidlig.”

Att *mölla* eller *mangla* någon innebar att köra över denne på schackbrädet, men det uttryck som mest förknippas med den lundensiska schackvärlden är *mumie*, en spelare som stannat i utvecklingen under mästarklassnivå. Uttrycket förekommer i olika spin-offvarianter som *mumifierad* och *balsamerad*. En konversation sägs ha gått som följer:

- Det var verkligen roligt att jag fick tillfälle att ganska ingående samtala med den tyske stormästaren Robert Hübner. Vid sidan av schackspelandet är han ju en högt skolad egyptolog.

- Ja, det stämmer. Du passade väl på att tala om att du är en mumie!

Slaget vid Cannae 216 f. Kr.

Romarikets största nederlag, då Hannibals här på 23 000 soldater besegrade en styrka som var tre till fyra gånger så stor.

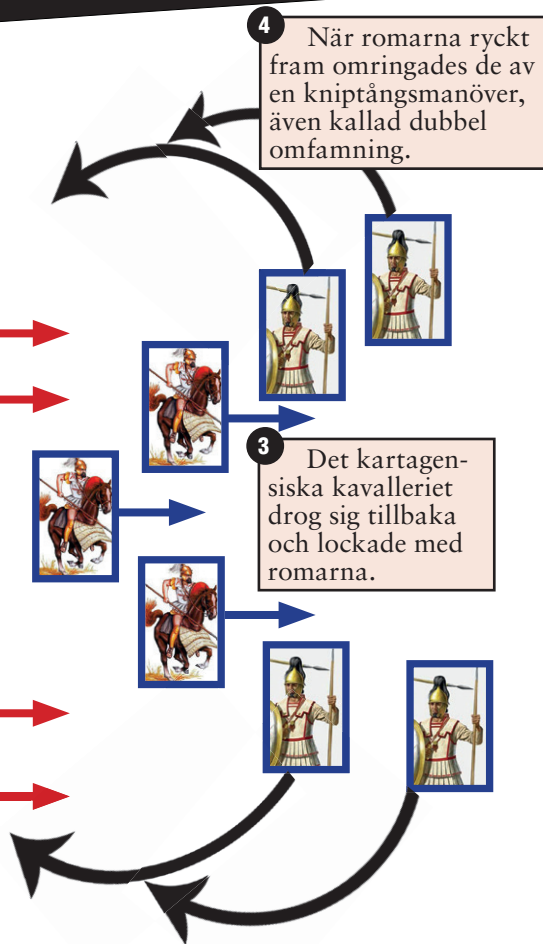
I bland annat Kamtjatka vill Rolf Martens locka fram motståndaren i centrum (d4–d5) och därefter knipa längs flankerna (...b7–b5).

Rom

5 Hannibals armé hade ingen erfarenhet av belägringskrig, och när Rom till deras förvåning inte gav upp drog de sig tillbaka. 14 år senare vann romarna, och kunde konstatera att en krigsteoretisk och schacklig princip gäller: "Genom taktik vinner man slag, genom strategi vinner man krig."

2 Den vältrimmade romerska armén hade bara en riktning: framåt. Det utnyttjade Hannibal.

1 Hannibals var en karthagisk fältherre, omtalad för sina snillrika taktiska drag. År 218 f.Kr vandrade han över Pyrenéerna och Alperna med 37 elefanter innan han vek mot Rom.

NORSKA RÅTTFÖRSVARET – partier

□ **Rikard Winsnes**

■ **Teodor Hellborg**

Limhamn Open

14 maj 1988

Kommentarer: Martens

**1.e4 g6 2.d4 ♘f6 3.e5
♘h5**

Skratt bland publiken!

4.♗e2 d6! 5.♗xh5 gxh5

6.♞xc7 dxe5 7.♞xe5 ♞g8

8.♗f4

En nyhet: detta hade jag inte sett på och det verkar rätt beaktansvärt.

8...♗c6 9.♞xc7 ♞xc7

En av mina första idéer var att förbättra svartas spel med 9...♞xd4!?, men Teodor påpekade problem efter 10.♗c3 e5 11.♗e3.

10.♗xc7 ♗xd4 11.♗a3

Ett kritiskt läge. Det blir fel här men ändå sammanfattningsvis en rätt bra ”premiär”.

11...♗f5

Däremot verkar 11...♞xg2!?, bra, till exempel 12.♗g3 (12.♞d1 ♞xg1†!? 13.♞xg1 ♗f3† 14.♗f1 ♗h3†!) 12...♗d7. Med sin vitfältslöpare bör svart kunna gardera tornet, så att vit inte tar det efter ♗f1. Kommer löparen till c6, så hotar också ♞xg3 + ♗xh1. Och gör vit f2–f3, så finns ♞xc2. Allt detta behöver förstås kollas mer. Kanske ännu enklare är 12...♞xg1† 13.♞xg1 ♗f3†.

12.c3 ♗c6 13.♗g3 e5

14.♗c4 f6

Det är tvivelaktigt om svart verkligen har kompensation för bonden. Ändå slutar partiet remi.

15.♗e3 ♗e6 16.♗f3 ♗c5

17.0–0 ♞d8 18.b3 ♞d3

19.c4 ♗xe3 20.fxe3 ♞xe3

21.♗h4 ♞f8 22.♗f5 ♗xf5

23.♞xf5 ♗d4 24.♞h5 ♞f7

25.♗f2 ♞d3 26.♞e1 a6

27.♗xd4 ♞xd4 28.♞e2

♞d6 29.♗f2 ♗f8 30.♞f5

♗g7 31.♞f3 ♞f7 32.♞c3

♞d2 33.c5 ♞xe2† 34.♗xe2

♞c7 35.♗d3 ♗f7 36.♗e4

♗e6 37.g4 h5 38.gxh5

f5† 39.♗f3 ♗f6 40.h4 ♗g7

41.b4

½–½

Gunnar Hjorth, Sundsvall, spelade Nor(r)ländska råttförsvaret mot en VM-femma. Foto: Calle Erlandsson.

□ **Bo Eriksson**

■ **Gunnar Hjorth**

SM Lindesberg, 1993

Kommentarer: Gunnar Hjorth

**1.e4 g6 2.d4 ♘f6 3.♗c3
d5 4.e5 ♗h5**

I dagens läge måste 4...♗e4! ses som svarts bästa fortsättning här, men textdraget är ändå spelbart!

5.♗e2 ♗g7 6.h4

Troligen inte en av de bättre fortsättningarna. 6...♗h6 känns mer närliggande. Vit har en viss positionell fördel efter 6...♗e6 7.♗xf8 ♖xf8 men det är inget särskilt uppseendeväckande och svart är fullt med i partiet. (Eller 7...♗xf8!? med idén ...f7–f6.)

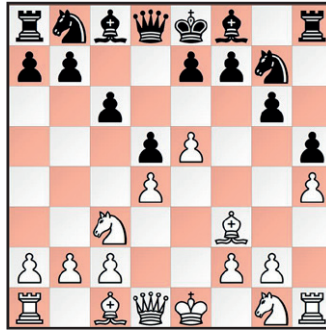
I Skripchenko–Rapport, Calvi 2013, spelades 6.h3!? c6 7.♗f3 h5 8.♗e3 ♗d7 9.0–0 med remi efter 65 drag.

6...h5 7.♗f3!? c6

Som tur är behöver inte ett tidigt c5 ingå i en mer långsiktig spelplan för svart, utan sådant som ♗d7, b7–b5, ♗b6(-c4) och kanske a5–a4 och b5–b4 finns med i ”pajpen”.

En intressant fortsättning, som gör att svart måste iaktta försiktighet! Det närliggande 7...e6 (med idén c5 i något läge) kan lätt ge svart alltför stora problem med de svarta fälten efter

8.♗g5 ♗e7 9.♖d2.

8.♗h3?!

Det kan knappast vara särskilt bra att tillåta pjäsbytet på h3 med den bondestrukturen som föreligger. Taborsky–Stehno, Tjeckien 2001, fortsatte 8.♗ce2 ♗a6 9.♗f4 ♗f5 10.c3 e6 och svart vann efter 38 drag.

8...♗xh3

Mitt datorprogram föreslår faktiskt 8...♗f5 (”=”) framför detta byte, men vilken människa skulle avstå från att byta av en ”dålig” löpare mot en potentiellt farlig springare?

9.♗xh3 e6 10.♗e2

Här föreslår programmet 10.♗g5 Denna rekommendation känns mer logisk, eftersom 10...♖b6 11.♖d2! inte är bra för svart.

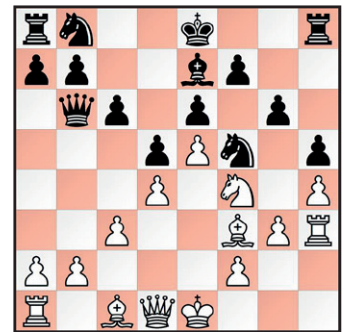
Att neutralisera löparen med 10...♗e7 är klart bättre, även om svarts ”goda” löpare blir avbytt. Springarna är dock mycket användbara

för svart i den låsta ställningstypen, och planen jag nämnde i kommentaren till 7...c6 kan komma till användning här! Däremot kan det vara känsligt att spela c5 i vissa fall, med tanke på ett potentiellt pjäsoffer av vit på d5. Att hitta en konkret spelplan för vit är heller inte lätt.

**10...♗e7 11.g3 ♗f5 12.♗f4
♖b6**

Troligen är 12...♗d7 det mest logiska, då det håller öppet för såväl ...c7–c5 som ...b7–b5. I det fallet torde svart ha en viss fördel.

13.c3

13...a5?!

Även här är 13...♗d7 bäst. Svart hotar att följa upp med c5, varpå vit får stora problem med pjäskoordinationen och kan hamna i svårigheter. Spelar vit b4, kan svart givetvis reagera med a5! Jag hyste nog en obefogad rädsla för ett pjäsoffer på d5 efter c5

i något läge, men något sådant fungerar inte i den här ställningstypen. Som jag fortsatte, lyckas vit hålla ihop ställningen och ett remislut närmar sig alltmer.

14.♔f1 ♖a6 15.♘d3 0-0-0 16.♔g2 ♜d7 17.a3 c5 18.dxc5 ♜xc5 19.♞h1?

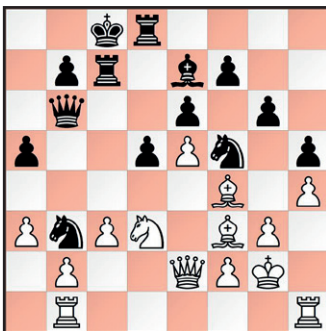
Vit skulle förstås ha bytt springare på c5 och spelat ♜e2, med lika spel! Nu får jag en chans till, som jag tyvärr inte tar vara på.

19...♘b3 20.♞b1 ♜c7

20...♔b8 är mer exakt.

21.♙f4 ♞d8 22.♞e2?

22.♘c1 var en bättre möjlighet. Efter 22...♘xc1 23.♞xc1 d4 ser den vita ställningen jobbig ut, men kan likväl gå att hålla ihop.

22...♔b8?

Varför jag undvek 22...d4! med klar fördel, är en gåta. Kanske hade jag problem med tiden. Eventuellt var det till och med ömsesidig tidsnöd. Spelkvalitén tyder på att det kan ha varit så.

23.♘c1 a4 24.♘xb3 ♞xb3

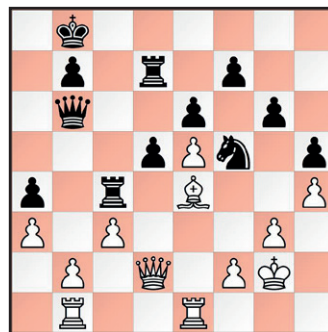
25.♞hd1 ♜c4 26.♙g5?

26.♞d2 var förstås långt bättre. Nu skulle jag naturligtvis ha bytt på g5, vilket hade skapat en genombrottsmöjlighet även på h-linjen, och klar fördel.

26...♞d7? 27.♙xe7 ♘xe7

28.♞d2 ♘f5 29.♞e1 ♞b6

30.♙e4

30...♘e7

Partiet styr snabbt mot remihavnen. Lurigare är 30...♘d4, men vit kan reda ut problemen med 31.♙d3! ♘b3 32.♞e2.

31.♙d3 ♜c5 32.♙c2 ♞c6

33.♞bd1 ♜c7 34.♔gl ♘c8

35.♞f4 ♘b6 36.♙d3 ♘c4

37.♙xc4 ♞xc4 38.♞d4 ♞e8

39.♞ed1 ♞e7 40.♞xc4

♞xc4 41.♞d4 b5 ½-½

Trots de många missade möjligheterna, tycker jag det här partiet är strategiskt intressant. 4...♘e4(!) måste ändå betraktas som svarts bästa fortsättning. Det håller förstås "silikonmonstren" med om!

□ **Emil Hermansson**

■ **Linus Olsson**

Schackforums och LASK:s IM

12 april 2005

1.e4 g6 2.d4 ♘f6 3.♘c3 d5 4.e5 ♘h5 5.♙e3?!

Det verkar lite onödigt att gå in i ...♘g7-f5.

5...♘g7 6.f4?!

Svart har två pjäser som är redo att installera sig på f5, och med f2-f4 får vit svårare att köra bort dem med g-bonden.

6...h5

Vi har nästan nått en ställning från Gurgenzidze: 1.e4 g6 2.d4 c6 3.♘c3 d6 4.f4 d5 5.e5 h5 6.♙e3 ♘h6. I Norska rättsförsvaret har svart springaren på g7, vilket är något sämre. Den största skillnaden är dock att i Gurgenzidze står c-bonden på c6, vilket är nyttigt, dels för att gå på med ...b7-b5, och dels för att d-bonden är garderad.

Svart spelar dock ibland